

„ДИКА БАБА”

(Уривок з оповідання „Злісний Сидір”)

Мій батько був коваль і славився на всю околицю не тільки хорошою та тривкою роботою свого ремесла, але й своєю жвавою, гостинною та людяною вдачею. Кузня мого тата, що стояла на горбі оподалік села, була місцем збору, нарад та приязної балачки для всіх сусідів.

Скоро тільки тато ввійде до кузні та заценькає молотком по ковадлі, зараз починають сходитися сусіди. Прибувають і люди з села, а то й дальших сіл із роботою — деякі приїздять возами, і на оборі під кузнею починається немов справжній ярмарок. Бесіди, жарти, сміхи, серед них не настільки центральним є батькове ценькання або прискорений стукіт двох дужих молотів, усе те мішалось до купи й доносилося до хати.

Я, тоді ще малий, ледве п'ятилітній хлопчина, виглядав через вікно на той клекотючий вар робучого життя. Мене тягло на двір, до кузні. Мені хотілось власними очима дивитися на все, слухати всього, що там робиться та говориться. Мене манило звучне батькове ценькання і грубий, уриваний стук важких молотів, мов гавкання злющих, великих та похриплих псів. Мене манив огнистий блиск розпеченого заліза, що, мов живе, підмішувалось на ковадлі під частими-густими ударами молотів. Мене манили ті червоні іскри, що пирскали від розпаленого заліза на всі боки і виглядали здалека на темнім тлі кузні, мов огнистий дощ з чорної хмари. А вкінці манили мене ті чужі лиця, приязні голоси, ті грубі, а щирі й добродушні сміхи, ті веселі та сумні оповідання, яких так багато можна було наслухатися в татовій кузні.

Ось чому я кожного разу з дитячою впертістю напивався до кузні. Та й тато, що дуже мене любив, і не думав мені того боронити.

Навпроти самого вогнища на прилавку в кузні стояло довге й високе коритце з водою до студження заліза. На один кінець того коритця від кута тато поклав широку, гладку плиту, — це було моє місце.

Тут я сидів цілими годинами, дивився, слухав і дивився. Все мене цікавило. Мені зовсім не нудилося дивитись хоч і як довго на вогонь, на ту невеличку, синяву полумінь, що мов впливала лагідно з розжареного, червоного вугілля при рівнім, однастайнім подуві міха. Я слідив за кожним куснем вугілля, як він зразу чорний, облитий тим синявим вогником, поволі червонів, а далі білів, розпадався на кусники, меншав і танув, мов потовчений срібlistий лід. Так само й залізо, розпалюване в огні, цікавило мене. Я лякався за нього, скільки разів батько в кліщах всував який кусень до грані. Мені здавалося, що й воно

Пам'ятник І. Франкові
у Києві

мусить чути біль. А коли батько виймав його з-під вугілля і швидко клав на ковадло, то й тоді я лякався того заліза, мов розгніваного, мстивого противника, що за зневагу готов в люто-сті зробити яку пакість татові або кому-небудь в кузні...

А з якою цікавістю, з яким страхом я завжди дивився на той міх, що сапів і надувався якраз навпроти мене!

Я не міг зрозуміти, чому він надувається, як хто почне димати жердкою, зчепленою за один кінець грубим шнуром зі спідньою дошкою міха. На верхній дошці лежав камінь і, коли лише починали роздимувати, міх сопів так тяжко-важко, мов страшно томився своєю роботою. Його шкіряні боки западалися досередини, а знутри роздавалось немов якесь хлипання, що проймало мене мимовільним ляком. Аж поволі-поволі при настаанні диманні міх надувався цілий, підносив верхню дошку враз з каменем геть догори, трохи не під саму стелю, напружав туго свої фалдовані боки і міцним, рівним подувом пер у саме вогнище річку густого повітря так, що не раз аж розкидало жарюче вугілля геть на боки. Вся та переміна була для мене дивом, і я дармо допитувався тата, що там таке в міху.

— Ой ти... ти... ти! — відповідав, усміхаючись, отець, — все бис тільки хтів знати! Там дика баба в міху!

Але „дика баба” не була вже для мене новою. У всім і всюди, від чого мене дома хотіли здержати, сиділа та „дика баба”. Вона літом стерегла в полі гороху, до якого я був дуже ласий; вона сиділа в ямі під припичком, де я, загнівавшись, любив залазити; вона пробувала на поді, де мені наказано вилазити по драбині. Тому я не дуже лякався і не дуже вірив тому, що сказав тато.

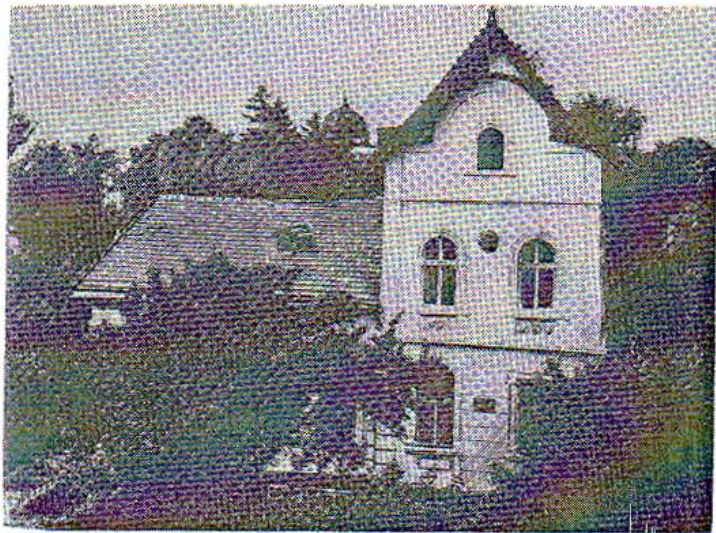
Моя цікавість повела мене до того, що раз, коли тато перед кузнею кував коня, я зліз зі свого сиділа й поліз під міх, щоб подивитися, що в

ньому є зі споду. Але тут я справді побачив таке, що всі казки про диких бабів, кусік, залізних вовків і інші страхи нараз гурмою нагрянули на мене: я побачив щось широке, волохате, що, мов живе, рушалось, підмітувалось до середини міха і знов спадало. Правда, це була звичайна кляпа, обшита телячою шкіркою, але моя дитяча уява, годувана з дня на день лячними казками про всякі маровища, побачила тут щось живе і надприродне. Я зі страшним вереском кинувся взад від міха, гримнувся головою об дерев'яний дрюк, що стояв побіч, і відтак без тямки, окри- вавлений, упав насеред кузні . . .

А коли відтак пробудився, скалічений у голову, мокрий від крові й від води, якою мене обливали, то довгий час дрижав і не міг сказати нічого, як тільки одне: — Дика баба . . . дика баба . . . з'їсти мене хотіла . . .

**

Але такі сумні випадки, хоч їх було кілька, все таки були рідкі. А звичайно в кузні було весело й привітно, як ніде, і ще й досі споминка про татову кузню будить у моїй пам'яті може най-

Вілла І. Франка у Львові; тепер тут поетів музей.

приємніші й нащасливіші хвилини мого дитинства . . .

З а п и т а н н я : Чим відзначався Іван Франко ма- лою дитиною?

